

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 17 april 2019

Mål nr

B 5577-18

PARTER

Klagande

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

Motpart

AH

Offentlig försvarare: Advokat LG

SAKEN

Skyddande av brottsling

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2018-10-22 i mål B 2666-18

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

LG ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av AH i Högsta domstolen med 27 850 kr. Av beloppet avser 7 940 kr arbete, 11 385 kr tidsspillan, 2 955 kr utlägg och 5 570 kr mervärdeskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen ska döma AH för skyddande av brottsling, grovt brott, till fängelse.

AH har bestritt ändring.

DOMSKÄL**Vad målet i Högsta domstolen gäller**

1. Frågan i Högsta domstolen är om det är straffbart att i polisförhör lämna falska uppgifter i syfte att ge alibi åt den som har gjort sig skyldig till ett brott.

Bakgrund

2. I december 2016 dömdes AW av Hovrätten för Västra Sverige till livstids fängelse för bl.a. medhjälp till mord avseende dödsskjutningarna den 18 mars 2015 på restaurangen Vår Krog och Bar i Göteborg.

3. AW, som var häktad, överklagade domen till Högsta domstolen och yrkade att han skulle frikännas. Han angav att AH efter hovrättens dom hade kontaktat hans försvarare och uppgett att hon varit tillsammans med AW vid tidpunkten för skjutningarna.

4. Polisen förhörde AH, som berättade att hon hade varit tillsammans med AW utanför Göteborgsoperan på kvällen den 18 mars 2015, dvs. vid tidpunkten för skjutningarna. AW uppgav i polisförhör att han inte mindes något av detta.

5. AH anhölls och delgavs misstanke om brottet skyddande av brottsling (se 17 kap. 11 § brottsbalken). Hon sade vid ett nytt förhör att hon troligtvis hade tagit fel på dag. AH försattes på fri fot. När det senare hölls ännu ett förhör med henne uppgav hon återigen att hon varit tillsammans med AW utanför Göteborgsoperan på kvällen den 18 mars 2015.

6. AH åtalades för skyddande av brottsling, grovt brott, enligt följande gärningsbeskrivning.

AH har med syfte att motverka att dödsjutningarna i mars 2015 på Vår Krog och Bar uppdagas, eller, i vart fall beivras, avseende en av gärningsmännen, uppsåtligt lämnat falska uppgifter om var denna gärningsman befann sig vid tillfället för skjutningarna. Det hände den 26 januari 2017 i samband med förhör på Polishuset, Ernst Fontells Plats, Göteborgs stad.

Gärningen är att anse som grov då de falska uppgifterna avsett att hindra lagföring av mycket allvarlig brottslighet.

7. AH förnekade att hon hade lämnat några falska uppgifter.

8. Tingsrätten frikände AH. Det ansågs visserligen utrett att hon hade lämnat falska uppgifter, men tingsrätten menade att detta inte var straffbart. Enligt tingsrätten är medvetet felaktiga uppgifter till polisen straffbara som skyddande av brottsling endast i de fall där uppgifterna innebär att en brottsling rent faktiskt döljs eller får hjälp att undkomma polisen. AHs uppgifter kunde endast påverka bevisläget mot AW och var därför inte straffbara.

9. Hovrätten har fastställt tingsrättens domslut.

Den rättsliga regleringen

Allmänt om osanna uppgifter under förundersökning och rättegång

10. I 15 kap. brottsbalken finns straffbestämmelser om mened, falskt åtal och annan osann utsaga.

11. Den som under laga ed lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen döms för mened (15 kap. 1 §). Straffbestämmelsen omfattar t.ex. uppgifter som ett vittne, efter att ha avlagt ed, lämnar vid en huvudförhandling i ett brottmål. Mened är inte fullbordad förrän förhöret har avslutats. Först då kan straffansvar aktualiseras. Om vittnet har ljugit i inledningen av förhöret, men ändrar sig i slutet och berättar sanningen, har vittnet alltså inte begått något brott. Försök till mened är inte straffbelagt (jfr 15 kap. 15 §).

12. Den som hörs av polis eller åklagare under en förundersökning i brottmål avlägger inte ed och kan därför inte straffas för mened. Det finns inte heller någon bestämmelse som generellt straffbelägger osanna uppgifter som lämnas vid förhör under förundersökning. (Jfr t.ex. Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång V, 8 uppl. 2011, s. 122 och Ivar Strahl, SvJT 1960 s. 256.)

13. För fullständighetens skull kan det nämnas att rättegångsbalken innehåller en möjlighet att under vissa förutsättningar hålla ett vittnesförhör under ed vid förundersökningen. (Se 23 kap. 13 § rättegångsbalken och 9 § förundersökningskungörelsen, 1947:948, jfr NJA II 1943 s. 310.)

14. Även om det inte finns någon bestämmelse som generellt straffbelägger osanna uppgifter vid polisförhör är det i vissa särskilt angivna situationer straffbart att lämna falska uppgifter till polisen.

Falsk tillvitelse

15. En sådan situation, där straffansvar kan aktualiseras, är att den hörda personen påstår att någon som är oskyldig har gjort sig skyldig till brott. Den som i ett polisförhör sanningslöst tillvitar någon annan en brottslig gärning, påstår besvärande omständighet eller förnekar friande eller mildrande omständighet, döms för falsk tillvitelse (15 kap. 7 § brottsbalken).

16. Bestämmelsen fick sin huvudsakliga utformning 1948. I det lagstiftningsärendet anförde kriminalpolisen i Stockholm att det förekommer att allmänheten genom oriktiga uppgifter till förmån för den som är misstänkt för ett brott vilseleder polisen. Kriminalpolisen ansåg därför att det ur åklagar- och polissynpunkt var beklagligt att uppgiftsskyldighet under straffansvar vid polis- eller åklagarutredningar inte hade kunnat införas. Departementschefen angav att han inte kunde förorda att det straffbara området för bestämmelsen utsträcktes till att omfatta sådana uppgifter. (Se prop. 1948:80 s. 264 f.)

Skyddande av brottsling

17. Den som under ett polisförhör lämnar falska uppgifter till förmån för någon som har begått ett brott kan dock dömas för skyddande av brottsling. Det krävs då att den som har lämnat de falska uppgifterna därigenom döljer den som har förövat ett brott, hjälper henne eller honom att undkomma, undanröjer bevis om brottet eller på annat dylikt sätt motverkar att brottet uppdagas eller beivras. (Se 17 kap. 11 § första stycket brottsbalken.)

18. Bestämmelsen finns i det kapitel i brottsbalken som reglerar brott mot allmän verksamhet. Alla de brotten är på ett eller annat sätt inriktade på intresset av att det allmännas verksamhet ska fortgå ostörd. Brottet skyddande av brottsling är placerat före brottet främjande av flykt, som straffbelägger den som bl.a. hjälper en person som är frihetsberövad att komma lös eller främjar flykten genom att dölja henne eller honom (se 17 kap. 12 §).

19. Före 1948 löd inledningen av bestämmelsen om skyddande av brottsling "...döljer den brottslige, främjar hans flykt, undanröjer bevis om gärningen eller på annat dylikt sätt motverkar den brottsliges befordran till ansvar...". I det förslag som låg till grund för 1948 års lagstiftning fanns också uttrycket "främjar hans flykt". I den slutliga lydelsen av bestämmelsen används i stället uttrycket "hjälpes honom att undkomma". Det finns inget som tyder på att det var fråga om en ändring i sak. (Se NJA II 1942 s. 283 och NJA II 1948 s. 325 ff.)

20. Mot denna bakgrund måste innebörden av det som i bestämmelsen anges som att dölja den som förövat brott, hjälpa henne eller honom att undkomma eller på annat dylikt sätt motverka att brottet uppdragas eller beivras, vara att brottslingen görs oåtkomlig för polisen. I förarbetena och i den rättsliga litteraturen är det också just sådana åtgärder som anges som exempel, nämligen att gömma någon i sin bostad, tillhandahålla ett fortskaffningsmedel eller att leda polisen på villospår i sina efterforskningar genom att utge brottslingen för annan än han eller hon är eller uppge sig ha sett brottslingen på en annan ort än där han eller hon befinner sig. (Se bl.a. NJA II 1948 s. 326, prop. 1992/93:141 s. 48, NJA 1996 s. 176, Agneta Bäcklund m.fl., Brottsbalken En Kommentar, 17 kap. 11 §, s. 3 och Magnus Ulväng m.fl., Brotten mot allmänheten och staten, 2 uppl. 2014, s. 241 f.)

21. Det som brottet skyddande av brottsling i detta avseende straffbelägger är alltså inriktat på åtgärder som kan medföra att polisen inte får tag på den som har begått ett brott. Straffansvaret omfattar således inte att någon, till förmån för den som är misstänkt eller dömd för ett brott, under polisförhör lämnar falska uppgifter som endast kan påverka bevisläget, t.ex. att ge ett falskt alibi.

22. Inte heller kan den typen av uppgifter anses innebära att bevis undanröjs eller att man därigenom på annat dylikt sätt, t.ex. genom att förvanska ett

äkta bevis eller skapa ett falskt bevis, motverkar att brottet uppdagas eller beivras (jfr bl.a. Bäcklund m.fl., a.a., s. 4 f.).

Slutsats

23. Det är inte straffbart att i polisförhör lämna falska uppgifter till förmån för någon som är misstänkt eller dömd för ett brott, när det endast kan påverka bevisläget mot den personen, t.ex. att ge ett falskt alibi. Straffansvar för sådana uppgifter förutsätter att de har lämnats under ed (jfr p. 11).

Bedömningen i detta fall

24. Det som åklagaren påstår att AH har gjort sig skyldig till (se p. 6) utgör inte brott. Hovrättens domslut ska således fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Kerstin Calissendorff, Lars Edlund, Stefan Johansson (referent) och Eric M. Runesson
Föredragande justitiesekreterare: Evelina Säfwe